

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק יד הלכה ט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מז - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הלכה ט

[ט] פטור¹ על כל הכלים הטמונים בגדיש:

דוקא² בכלים הטמונים בגדיש, שאילמלי בערה בהן האש, לא היה היזק בהן, אף שנשרפו הגדיש והתבואה, מקרי טמון לענין נזיקין, אבל האש שאכלה בהמה מעוברת, אף דלענין נזיקין עובר

לאו ירך אמו, ובהמה שהזיקה גובה מולדה, משום דהיא וולדה נגחו, יעוין תוספות ריש פרק הפרה (בבא קמא מ"ז ע"א ד"ה מאי טעמא).

בכ"ז³ לא מיקרי העובר טמון, כיון דאם היתה נשרפה האם בלא העובר ג"כ הפסיד חיותיה, ולא מצי לחיות בנשרפה הבהמה,

[לא זכיתי להבין דבריו. הא לענין נזיקין, מבואר בתוס' שעובר ירך אמו. ודברי התוס' הם סתירה לדבריו. לכן נראה לי שיש טעות סופר בדבריו, וצריך לומר "עובר (לאו) ירך אמו", וסובר רבינו להפך מרבינו חננאל דלהלן, אלא סברא היא, שאם עובר לאו ירך אמו הוא, אז אין דינו כטמון, דיש לו חיות בפני עצמו, ואינו טמון באמו, אלא הוא בעל חי לעצמו, אלא שנמצא עכשיו במעי אמו, ומחמת חשיבותו אינך יכול להחשיבו לטמון, אבל אם עובר ירך אמו הוא, ואינו חשוב בפני עצמו, אם כן טמון הוא במעי אמו, ולזה הביא ראייה מדברי התוס', דלענין נזיקין עובר ירך אמו, ודקדק לכתוב לענין נזיקין, כיון שכתבו שם התוס' שלענין טריפה עובר לאו ירך אמו, ואם שחט טרפה ומצא בה כן ט' נותר בשחיטה, שכיון שיש לו חיות בפני עצמו אינו טרפה עם אמו, אבל לענין נזיקין עובר ירך אמו, וזה שגובה מהולד כיון שהוא וולדה נגחו, והוא עובר ירך אמו. ואף על פי שלשון היא וולדה נגחו אמרו בש"ס (סנהדרין פ, א) לענין ולד מנוגחת שנאסר כי הולד גם נגח, מכל מקום נקט רבינו לשון זה שמזה הוכיחו התוס' שעובר ירך אמו לענין נזיקין, דכיון שהיא וולדה נגחו, מדוע גובה הכל מולדה, שמע מינא דעובר ירך אמו. זה הנראה לי ברור לפרש דבריו].

³ פירוש: אבל הטעם בזה הוא, דגדר טמון, הוא דבר שחיותו ומציאותו אינה תלויה בדבר שנטמן בו, כגון כלים הטמונים בגדיש, שגם אם ישרף הגדיש בלבד ולא הכלים, הכלים ישארו קיימים, מה שאין כן עובר, חיותו תלויה באם, ואם תשרף האם בלבד ולא העובר גם כן ימות הולד, כי אינו יכול לחיות אם אמו נשרפה. ואם תאמר, הא איפכא מסתברא הוא, דכיון שחיותו תלויה באמו, בודאי מיקרי טמון ולד באמו ביותר, שתלויה חיותו בה, מסתם כלים בגדיש שאינם תלויים בגדיש. זה אינו נכון, דכיון שחיות הולד תלויה באמו, אם כן שווי האם גדול יותר בגלל ולדה שבמעייה, אם כן הולד משביח את האם, והאם גלויה היא, מה שאין כן הגדיש אינו יקר יותר בגלל הכלים שבתוכו, דאינם תלויים בו, שגם אם ישרף מציאותם קיימת בפני עצמם, לכן אינם משביחים את הגדיש, אבל ולד שחיותו תלויה באמו, משתבחת אמו

¹ כתב הרמב"ם (הלכה ח-ט) וז"ל "אש שיצאה ואכלה עצים או אבנים או עפר, חייב לשלם, שנאמר (שמות כב, ה) ומצאה קוצים כו' או השדה. אכלה גדיש וכיוצא בו, והיו כלים טמונים בתוך הגדיש, אם היו כגון מורגים וכלי בקר וכיוצא בהן, מדברים שדרך אנשי השדה לטמון אותן בגדיש חייב לשלם, היו בגדים וכלי זכוכית וכיוצא בהן פטור על הכלים. [ט] במה דברים אמורים במדליק בתוך שדה חבירו, אבל במדליק בתוך שלו ועברה לשדה חבירו, פטור על כל הכלים הטמונים בגדיש, אבל משלם הוא שיעור מקום הכלים, ורואין אותו כאילו הוא מלא גדיש של חטים או של שעורים". עכ"ל.

² פירוש: [דע דבריו רבינו מיוסדים על שיטת רבינו חננאל (בבא קמא כו, א) המובא להלן, שולד אינו טמון, וחייב על פרה וולדה באש, וכתב רבינו חננאל שיש לזה הרבה ראיות שולד אינו טמון, אלא שרבינו אינו סובר את טעמו של רבינו חננאל כפי שיבואר להלן, לכן ירד רבינו לבאר מה הטעם שולד פרה אינו טמון].

כיון דפטרה תורה טמון, יש לעיין בהדליק אש בחצרו, ועברה לחצר חבירו דפטור על כל טמון, ושרפה בהמה מעוברת, יפטור על הולד, דטמון הוא במעי הבהמה, ומאי שנא מכלים הטמונים בגדיש. ואף על פי שקיימא לן עובר ירך אמו (חולין נח, א), רמב"ם נזקי ממון יא, יב, ובעוד הרבה מקומות וכן פסק המחבר יורה דעה טז, י), [ומטעם זה כתב רבינו חננאל דולד אינו טמון, ומובא להלן], מכל מקום לענין נזיקין עובר לאו ירך אמו הוא, דבפרק הפרה (בבא קמא מז, א) אמר רבא, דפרה שהזיקה גובה מולדה, ואמרו הטעם דגופה היא, ואמרו בתוס' (שם, ד"ה טעמא) דעל כורחך עובר ירך אמו, דאם לאו ירך אמו הוא, איך גובה מהולד כל הנזק אם אין להשתלם מהפרה, והא אם שני שורים תמימים שנגחו, ונאבד האחד אינו גובה ממנו את הנזק של חברו, אלא על כורחך דעובר ירך אמו הוא, ולכן גובה הכל מהולד, אבל מכל מקום לענין נזיקין על כורחך עובר לאו ירך אמו הוא, והטעם שגובה מולדה כי היא וולדה נגחו.

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק יד הלכה ט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מז - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

(דהיא מייטא) [דהוא מייטא] ברישא, וכש"כ שלא יתכן שתשרף הבהמה וישאר העובר בחיים [יעוין נדה מ"ד ע"א], א"כ הבהמה וחיותה שוה יותר, וההיזק בגלוי, ופשוט.

ויעוין⁵ בפירוש ר"ח הנדפס בש"ס ווילנא בסוף פרק כיצד הרגל (שם כ"ו ע"ב), שכתב שיש ראיות רבות לדחות.

ואין⁶ צורך לחלק בין טמנוהו בידי אדם לטמנוהו שמים. ועיין ירושלמי פאה פרק ו' הלכה ז', ושם מייירי בלוף ושום וכו'.

"איזה טמון חייב בבור, י"ש מ"י ש'אומר' עובר במעי פרה, שאם נפלה פרה מעוברת בבור, משלם הפרה ועוברת" עכ"ל. הנה על ולד במעי אמו אמרו בש"ס דהוא טמון דחייב בבור ופטור באש, דהרי על הקושיא דכופר פטור באש אמרו דלומד מטמון ברגל, דפטור באש, והקשו דחייב בטמון זה בבור, מוכח שולד במעי אמו הוי טמון ופטור באש, לפי שיטה זו.

ואין זה קושיא על דברי רבינו, דבאמת רבינו חננאל גופיה חולק עליו. וז"ל "ו'קשיא, ו'ה'א ק'יימא ל'ן דעובר ירך אמו הוא, ולדברי הכל פחות מבן ט' מתכשר בשחיטת אמו. ו'כמ'ה ר'איו'ת ד'ולת'י ד'ו מ'כיו'ת ל'דח'ו'ת ד'ה ה'פ'י" עכ"ל. הנה מקשה רבינו חננאל על שיטה זו מהא דעובר ירך אמו (חולין נח, א), דמובא מחלוקת תנאים ובעוד הרבה מקומות בש"ס ולהלכה עובר ירך אמו [וכן פסק כמבואר ברמב"ם (נזקי ממון יא, יב ובעוד הרבה מקומות וכן פסק המחבר יורה דעה טז, י)] ולכן אינו טמון, שהוא בכלל אמו. ועוד, דאף על פי שנחלקו תנאי בחולין בעובר בן ט' אם נותר בשחיטת אמו (חולין עד, א), מכל מקום הכל מודים דאם הוא פחות מבן ט' חודשים דנותר בשחיטת אמו, אם כן שמע מינא דעובר אינו "טמון" באמו, אלא הוא חלק בלתי נפרד מאמו, ומסיים רבינו חננאל דמלבד זה יש עוד ראיות מוכיחות לדחות פירוש זה, והיינו כדברי רבינו.

⁶ פירוש: ולפי מה שביאר רבינו הטעם שולד אינו טמון מפני שחיותו תלויה באמו, אין צורך לחלק בין ולד לשאר טמון, ולומר, דלא פטרה תורה טמון אלא כשהוא טמון על ידי אדם, אבל בטמון בידי שמים לא הוי טמון, ויש להביא ראיה שאין לחלק בין טמון בידי אדם לטמון בידי שמים, דזה לשון הירושלמי [עם פירוש ידי נפש] (פאה פרק ו' הלכה ז) "וְכָל הַטְּמוּנִים בְּאֶרֶץ, כְּגוֹן הַלֵּוֹי וְהַשֹּׁשׁוֹם וְהַבְּצָלִים, רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר אֵין לָהֶם שְׁכָחָה שְׁדוּרָה שְׁדָה, גְּלוּי פִרְט לְטִמּוֹן וְחֻקִּים אוֹמְרִים, יֵשׁ לָהֶם שְׁכָחָה כִּמוֹ שְׁנֵרָא בְּגִמְרָא". ומקשה הירושלמי וז"ל "תַּמְן תַּנִּינָן לְמַדְנוּ שֶׁ, בְּבֵלִי ב"ק דף פא, ב' הַמִּדְּלִיק אֶת הַהֶדְיִשׁ וְהָיוּ בּוֹ פָּלִים טְמוּנִים בְּגִדִּישׁ רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר מְשַׁלֵּם פֶּל מֶה

א"כ דמי העובר המה מעלים את הפרה, דהפרה הגלויה שוה יותר, שבחיותה תלוי חיות העובר, ולא מיקרי דהיזק בטמון.

ואי⁴ משום דבשר העובר יכול להשתייר אף אם תשרף הבהמה, זה לאו מידי, דהא אף בטמון משלם מקום כלים הטמונים כאילו הוא מלא חטים וכו', וצריך לשלם כאילו היה כולו מלא בשר, ורק משום דהחיות של העובר שוה יותר מבשר, ע"ז הלא שפיר כיון דחיותה תלוי בחיות האם. [ובמתה אמרו (נדה מד, א ועוד)

על ידי הולד שבה והיא גלויה, לכן לא מיקרי שהיזק טמון אלא גלוי, היינו את האם שהושבחה על ידי הולד.

⁴ פירוש: ואם תאמר, אף על פי שחיותו תלויה באמו, אבל בשרו אינו תלוי באמו, ואם תשרף אמו והוא לא ישרף, אף על פי שימות, בשרו יהיה קיים, אם כן בשרו טמון הוא, ואם שורף בהמה וולדה יפטור משווי הבשר בגלל טמון, כגון שאם ולד שווה מאה זוז ובשר הולד שוה עשר זוז, ישלם רק תשעים, ומדוע לא אמרו שהשורף בהמה וולדה יפחות משווי הבשר הטמון. יש לומר, דהא לא קשיא, כיון דגם בטמון בגדיש דפטור על הכלים, מכל מקום משלם על מקום הכלים גדיש [כמבואר ברמב"ם, שם], אם כן הכא נמי, אפילו אם אתה פוטרו על הבשר, אתה מחייבו בבשר על מקומו באמו, אם כן חייב על הבשר הטמון, לכן רק על שווי חיותו יותר מבשרו הוה אמינא דיש לפטור, ועל זה אמרין דחיותו לא הוי טמון אלא גלוי.

ועד כדי כך חיותו של העובר תלויה באמו, שאפילו אם מתה מעוברת אמרו בנדה מד, א ובעוד כמה מקומות בש"ס, דהולד מת ראשון, שחיותו תלויה באמו [בנדה פס: "היא מייטא". והוא טעות סופר, וצריך לומר "הוא מייטא"]. [ואף על פי שאם נהרגה אמו אמרו בערכין (ז, א) דאמו מתה ברישא, אם כן חיות הולד אינה תלויה באמו והוא טמון, מכל מקום, בודאי לא יתכן על ידי שריפה שתשרף אמו והעובר יתקיים, [וגם בנהרג הוא מתקיים מעט זמן, אבל אינו מתקיים בלא אמו], אם כן הבהמה וחיותה שוה יותר, וההיזק בגלוי, ופשוט.

⁵ פירוש: מה שכתב רבינו דעובר אינו טמון, באמת רבינו חננאל מביא שיטה הסוברת שעובר הוי טמון. דהנה בבבא קמא (כו, א) הש"ס נושא ונותן מנין לרבי טרפון כופר שלם ברשות הניזק, ומביא דלומד קל וחומר מנזקי רגל, ומקשה מה לרגל שכן ישנו באש, וכופר אינו באש, ומתרץ דמביא מנזקי רגל טמון דאינו באש, ומקשה והא ישנו בבור, דבור חייב על הטמון. זה תוכן הגמ'. וכתב רבינו חננאל דיש לבאר באיזה טמון חייבין בבור, וז"ל

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק יד הלכה ט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

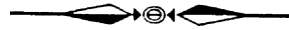
בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מז - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הטמונים בארץ, והירושלמי שם רמי מהך דטמון בנזיקין, יעו"ש

ודו"ק⁷:

הנה מבואר דהירושלמי מקשה מטמון בנזיקין לטמון בידי שמים, ואם יש סבורא לחלק בין טמון בידי אדם לטמון בידי שמים לא מקשה מידי, דיש לומר דרבי סובר שטמון הוא רק בידי שמים, וחכמים סוברים דטמון הוא רק בידי אדם, ואין חילוק בין שכחה לבור נזיקין, אלא שמע מינא דאין סבורא לחלק בין טמון בידי אדם לטמון בידי שמים.

⁷ דינים מחודשים העולים:

- א. **אש ששרפה בהמה מעוברת, חייב לשלם על הבהמה ועוברת, ולא אמרינן דיפטור על העובר מדין טמון, דחיות העובר תלויה באמו, ואמו משבחת בגלל העובר שבמעיה, ואמו גלויה היא.**
- ב. **בכל מקום בתורה שיש דין של טמון, אין חילוק בין טמון בידי אדם לטמון בידי שמים.**

שבתוכו משום אש וחקמים אומרים אינו משלם פטור מלשלם על הכלים כי טמון פטור מאש אלא משלם גדיש חיתין או גדיש שעורין. ושואל מחלפה שיטתיה דרבי יהודה לכאורה יש סתירה בשיטת ר' יהודה תמן הוא אומר לרבות את הטמון, וקא וכאן הוא אומר פרט לטמון!

ועונה אין סתירה אלא שבכל מקום נדרש לפי ענינו תמן באש שאכלה את הכלים שהיו טמונים בגדיש, כתוב בתורה (שמות כב, ה) ונאכל גדיש או הקמה דורש ר' יהודה מפ' שמע שגאמר קמה, איני יודע שהגדיש הוא בפלל, ומה ת"ל מדוע כתבה תורה גדיש? לרבות את הטמון שיהיה חייב גם על הטמון. והקא לענין שכחה, אמרה תורה 'שדך' דורש בגלוי פרט לטמון.

ושואל מחלפא שטתיהו דרבנן לכאורה יש סתירה בדברי חכמים תמן אינן אומרים לגבי נזקי אש בטמון אומרים פרט לטמון, וקא אינן אומרים וכאן הם אומרים לרבות את הטמון! ועונה תמן שם נאמר או הקמה או השדה ודורשים חכמים מה שדה בגלוי אף כל דבר שהוא גלוי. ברם, הקא, שדך בגלוי פרט לטמון. קצריך, בגלוי פרט לטמון. והוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ומה מרבה? את הטמון. "ע"כ